

הוספות למהדורה השניה

ג. אדיריה כו'. בהערה א מזהר שמות ד' ע"ב: כל אינון מלאכין דבדרגא עילאי אקרון גוברין דוכרין ואינון דבדרגא תתאה מנהון אקרון נוקבתא כו'. וראה בבראשית רבא פכ"א ט: וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים ואת להט החרב המתהפכת גו' קדם לג"ע נבראו המלאכים ה"ד (יחזקאל י' טו) וירמו הכרובים היא החיה אשר ראיתי גו'. המתהפכת שהם מתהפכים פעמים אנשים פעמים נשים, ובשמות רבא פכ"ה ב: וה' אלהי הצבאות שהוא עושה צביונו במלאכיו כו' פעמים עושה אותן בדמות נשים שנאמר (זכריה ה' ט) והנה שתיים נשים יוצאות כו' ופעמים בדמות אנשים שנאמר (בראשית י"ח ב) והנה שלשה אנשים נצבים עליו, ובמורה נבוכים ח"א פמ"ט כי הנביאים גם כן כבר ראו המלאכים במראה הנבואה צורת נשים כו', וראה מגן אברהם או"ח סי' תרי"ט סק"י.

ה. אדירירון. בהערה ב מס' נר ישראל מהגה"ק מקוזניץ (על לקוטי רב האי גאון) אות ל"ט שכתב אני מודיע שבלמדי בס' התמונה היה מדומה לי שהתמונה הראשונה היא מר"י כה"ג אבל תמונה ב' וג' הם מדורות האחרונים ואין לסמוך עליהם כו', וכן כתב גם בספרו רמזי ישראל (וורשה תרנ"ט) הגהות לס' התמונה אות ה: מכאן נראה להדיא שעיקר ספר התמונה הוא התמונה א, והב' והג' הם פירושים על הראשונה, ועכ"ז היו חכמים גדולים למאד.

יז. אוריאל. להערה ד, עיין פירוש שיר השירים המיוחס להרמב"ן פס' ודגלו עלי אהבה. כד. אכתריאל. להערה י, וראה בפירוש אגדות לר' עזריאל (ע' יו"ד) שכ' השם הזה קבלנו שהוא הנקרא שומר ישראל, ובכל מקום שתמצא במקרא ענין שמירה דע כי הוא מלאך הכבוד הוא הנקרא בלשון חז"ל כרוב, שכינה ומדת הדין כו'.

מה. ברכיאל. להערה ב, ע' בבני יששכר מאמרי חודש אדר ד' שהביא בשם סודי רזי דהמלאך של החודש אדר שמו אברכיאל כו' באריכות וסיים: התבונן ג"כ שם המלאך אברכיאל בגימ' באדם, וצ"ע.

מח. גבריאל. בהערה יא מיכאל וגבריאל מלכיהון דמלאכיא, וראה באוצר הכבוד לרבינו טודרוס הלוי אבואלפיא (ורשה תרל"ט) סוטה ל"ג שכתב: הוספתי כאן להודיע שאין גבריאל נמנה בתוך מלאכי השרת, וגם שם חולין צ"א ד"ה חביבין ישראל הוא כותב: תדע שמעלת האופנים גדולה ממעלת מלאכי השרת שהרי אופנים מזכירים את השם אחרי שתי תיבות ודין הוא לפי שהם אדוקים ודבוקים במרכבת הכבוד העליון ונמצא שהם קרובים לשכינה והבן זה היטב ליסוד גדול הוא בסוד מראה מרכבת יחזקאל, ולעולם אל יסורו מלבבך דברים שכתבתי לך שמיכאל וגבריאל הם מלכיהון דמלאכיא ובכל מקום שתמצא "מלאכי השרת" סתם, שנים אלו אינם בכלל — ויתכן שזה ענין שהוטבע "שלום עליכם מלאכי השרת" הם המלאכים המלווים שממלאים את תפקידם, ובמיוחד בואכם לשלום "מלאכי השלום" הם שהנם למעלה ממלאכי השרת, ועיין בהיכל הברכה פ' בראשית (ט"ז ע"א).

שם. להערה ל"ט, דגבריאלי מסטרא דשמאלא דגבורה, יעוין בס' אבות הראש לאבדר"נ פ"ב (ח"א שלוניקי תרכ"ד) ק"ו א—ב דגבריאלי נשיא נשיאי הלויים, ומש"כ בס' שערי זהר רגיגה י"ב ע"ב ד"ה ומיכאל השר הגדול עומד ומקריב עליו קרבן כו' באריכות.

שם. להערה ס"ב, מיכאל באחת גבריאלי בשתים כו', יעוין מדרש"י כת"י הו' רש"א וורטהיימר (ירושלם תרפ"ג) ע' יז אות ב: כל העולם כולו בפני מיכאל כאמה אחת ובפני גבריאלי כשתי אמות ובפני אליהו כארבע אמות ובפני מלה"מ כשמונה אמות.

שם. להערה ק"ה, ויאבק איש עמו דא גבריאלי, וכן נקט הפייטן בהושענא רבא: למען גבור הנאבק עם שר אש, וראה בס' שפת אמת לקוטים (פיוטרקוב תרצ"ב) פ' וישלח.

שם. להערה קיא, גבריאלי הוא שלימד ליוסף שבעים לשון, ראה אוצר הכבוד סוטה ל"ג שכתב שלכן גבריאלי הוא שיודע ע' לשון משום שהוא שר עומד ומשמש לפני הגבורה ששבעים לשון כללות בה שהיא בשביעית כו', ועוד שם ל"ו שכותב: כבר בארנו שהתורה ניתנה בע' קולות אלא שנכללו כולן בקול אחד במלת אנכי שנאמר קול גדול ולא יסף וארז"ל שהיה כל דיבור ודיבור מתחלק לכמה ניצוצות וכל קול וקול מתחלק לשבעים לשון, נמצאת למד שע' לשון נכללו בקול גדול שניתנה בו תורה ולכן אמרו רז"ל אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום וגבריאלי שהוא מלכיהון דמלאכיא מולך על שבעים אומות ושבעים לשון בכח גבורות אל עליון כי לו לבדו הממלכה והגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד יתברך ויתנשא שמו.

שם. להערה קכב, רמז לגבריאלי שטס למצרים כו', ראה תרגום יונתן בן עוזיאל פ' משפטים כ"ד יר"ד ובהגהותי שם.

שם. להערה קלז, מאוצר הכבוד לרבינו טודרוס כו' ואל תעלה על דעתך שהכוונה הוא על מסטרון כו', וראה רש"י משפטים כ"ג כ"א כי שמי בקרבנו, רבותינו אמרו זה מסטרון כו' וברמב"ן שם.

קכב. ידותון. כן בערכי אסף (כט), והימן (עט) אמרו שכן שמותיהם למטה ולקבליהו ברקיע ראה שם.

(אחרי ערך קלג לסדר קלד יורקמי מה שנשתרבב להלן ערך קלז, ולשנות המספרים עד קלח).

קנג. לילה. להערה א, ע' זהר תזריע מ"ג א.

קסב. מסטרון. להערה ז, שר הפנים, ע' תנחומא הו' רש"ב ואתחנן הערה מ"ד, בבית המדרש ח"ב היכלות ע' קע—קצ, באוצר הגאונים עמ"ס שבת חלק התשובות סי' טז, וראה בספרי זה להלן ערך מיכאל הערה יו"ד.

שם. להערה י"ג, בדבר קושית התוס' יבמות ס"א א: איך יתכן לומר שחנוך הוא מסטרון, הן אמרו כי כבר בששת ימי בראשית פתח שר העולם — שהוא מסטרון — ואמר יהי כבוד ה' לעולם כו', והבאתי משל"ה שכתב כי חנוך נעשה מסטרוני היינו בחינה אחרונה של מסטרון כו', ענין זה מבואר יותר בסידור שער השמים לרבינו בעל השל"ה בפסוק בחורים וגם בתולות גו' שכותב: מה שהקשה בתוס' פ' אלו טריפות איך אפשר שחנוך שר העולם וחלוא שר העולם ה' מעת הבריאה ועדיין לא נולד חנוך, אינה קושיא, כי אין הענין שעצם מסטרון הוא חנוך רק חנוך נעשה מסטרוני, כלומר נבלע בו ונכנס במחיצתו.

שם. מד, ספרא דחנוך, ע"ע בזהר תוספת בסוף דברים ש"ז א אנכי אשמה בה' (תהלים ק"ד), בה' ממש והכי איתא בספרא דחנוך, ובזהר חדש בראשית ג' ע"א בסתרי אותיות מרזא דספרא דחנוך האי אקרי טוב והאי אקרי ישר כו', וע' ניצוצי זהר הק' בראשית י"ג א אות ד.

שם. להערה נ"ז, מרקנטי כי מדת הדין נקראת שומר ישראל ותרגום משמרת מטרות מלשון מטרנותא ותרמוז למדה הנקראת מטטרון כו', וע' פירוש אגדות לר' עזריאל ע' יא.

שם. שם ממגן אבות לרשב"ץ מט"ט לשון אמהות כי האם בלשון רומי מטר וכן קורין לאשה חשובה מטרנותא כו', וע' בספר הזכרונות להכהן מלובלין (בס' דברי סופרים ל"ב ע"א) שכתב שבעים שמות יש למט"ט נגד שבעים לשונות כמש"א בפרקי היכלות, ומסתמא השם מט"ט הוא נגד לשון רומי ולהיותן אז תחת ממשלת רומי וגלותן לכן קראוהו רז"ל בכמה מקומות בשם זה.

שם. הערה ע מט"ט שמו כשם רבו, ע' בס' בית האוצר מהגר' יוסף ענגל ח"א כלל ל"ג (מ"ח ע"א).

קסג. מיכאל. להערה ד, הכל מודים שלא נברא ביום ראשון כלום כו', י"ל דבאמרם, הכל מודים הכוונה על ר' חנינא ור' יוחנן דפליגי שם אם נבראו בב' או בה' ראה סנהדרין ר' ע"א תוד"ה דכולא עלמא מרגליות הים אות ח.

שם. להערה י', אני הוא מטטרון שר הפנים ומיכאל שמי, ע' בס' תולדות יצחק מהגר"י קארו ס"פ משפטים.

שם. להערה קכד, יעוין בס' שפת אמת לקוטים (פיוטרקוב תרצ"ד) פ' וישלח.

שם. להערה קנב, הנה אנכי שולח מלאך זה מיכאל והוא שבא בימי יהושע, ע' רש"י שמות כ"ג כ"א וברמב"ן שם.

שם. קסב, מיד נטלו מיכאל וגבריאל שני לפידי אש וכו', יעוין בילקוט קהלת י' ראיתי עבדים על סוסים זה נבוכדנצר שהחריב את ביהמ"ק ולא נכנס לתוכו שהיה מתירא, מה עשה מיכאל ירד ואחז בסוסו והכניסו לתוך קודש הקדשים, ורוח הקודש אומרת ראיתי עבדים על סוסים זה נבוכדנצר, ושרים הולכים כעבדים זה מיכאל שנאמר כי אם מיכאל שרכם.

שם. קסט, ויהי כראות המלך את אסתר המלכה, במד"ר אסתר פ"י ט: והמלך קם בחמתו ממשחה היין אל גינת הביתן, מה עשה מיכאל המלאך התחיל מקצץ את הנטיעות לפניו והוסיף חימה על חמתו ושב אל משחה היין והמן עמד לבקש על נפשו, מה עשה מיכאל, דחפו על אסתר והיתה מצעקת אדוני המלך הרי הוא כבשני לפניך כו'.

קעג. נוריאלי, יב, נוריאלי בזכותא דיעקב, בבאור הגר"א לתקו"ז ת"ל (ע"ג ב) אור הוא חסד ומים גבורות, נוריאלי מכריע בין אור ומים והכי סליק בחושבן, וראה בס' שערי זהר ברכות כ"ו ב ד"ה יעקב תיקן תפלת ערבית.

רצח. רפאל. להערה נ', שהבאתי מילק"ר וירא שסמאל הוא שהכשיל את המלאכים שנתגלו לאברהם ואמרו כי משחיתים, "אנחנו" את המקום ונענשו שלא יוכלו לעלות למעלה כו', ראה תרגום יונתן בן עוזיאל ויצא כ"ה י"ב שכתב: תרין מלאכיא דאזלו לסדום איטרדו מן מחיצתהון בגלל דגליין מסטורין דמרי עלמא והוו מטרידין ואזלין עד זמן דנפקי יעקב מבית אבוי והינן לוויין יתיה בחיסדא עד בית אל ובהווא יומא סלקין לשמי מרומא, וראה

בבראשית רבא פ"ג ט: נדחו ממחיצתן מאה ושלשים ושמונה שנים, ור' תנחומא הוה מפיק לישנא קלה כו', ומבארי המדרש נתחבטו בזה, ויתכן שזהו ע"ד אמרם בירושלמי שבת פ"ז ה"ח דלא מתמנעי מלמיחלף ה' בח', וזהו דמפיק לישנא קל"ה—קל"ח, ראה חשבון השנים בפסיקתא זוטרתא (לקח טוב) ויצא (ע' קמ"ב) ועיין ערך אוריאל הערה ל.

(לחלק שני)

ה. אגרת בת מחלת. שבק לה לילי שבתות ולילי רביעיות, עיין ס' חסידים סי' תקי"ז ובמקור חסד שם.

כג. אשמדי. להערה טז אימא דאשמדי מלכא נעמה שמה כו', ראה רמב"ן בראשית ד' כ"ב. לו. דומה. ע' חגיגה ה' ע"א דרעינא לכו עד דמלו להו לדרא והדר משלימנא ליה לדומה.

דרגון. כי יש מוזיק שקורין אותו דרגון בלשון יון כו' ס' חסידים סי' תס"ט ובמקור חסד שם מירושלמי שבת פ"ו ועוד.

נ. טבוח. בהערה אודות מציאת שמות פרטיים לרוחות, יעוין עירובין ס"ה יומא דשותא יומא דאסתינא כו'.

כשדיאל. (ס"א קסריאל, קסדאל). ע' זהר ר"פ בלק קפ"ד ב בזיני חרשין דכשדיאל קדמאה אשכחן כו'.

כתריאל. (נ"א כרתיאל). לקבל כתר עליון ומתמן כרת כו' תקו"ז תס"ט (ק"ח ב), ועיין ס' הפרדס שער התמורות פ"א.

עז. סמאל. משתים עשרה כנפים, יעוין בס' טהרת המים (ליוורנו תרל"ט) חלק שיורי טהרה מערכת המ"ם אות ע"א.

שם. להערה פ"ו, ראה בס' אספקלריא המאירה שעל הזהר (פיורדא תקלו) בפ' תולדות (י"ט ע"ג — כ' ע"א).

קז. קמואל. ע' מדרש הגדול וירא י"ט יג שנים עשר אלף מלאכי חבלה ירדו לסדום ועליהן קמואל המלאך ממונה והחריבוהו כהרף עין כו', ובהערה שם: ע' פסיקתא רבתי פ"ז ע"ב. קי. קצף. ראה תרגום יוב"ע קרח י"ז י"א ובהגהותי שם.

קרקפוני. בזהר חדש יתרו ל"ז א: מחא ביה על ידא דקורקפני ושמרירון תרין רוחין דשלטין בההוא ענפא וכו'.

קיב. רהב שרו של ים רהב שמו, וזה שנקט הכתוב (תהלים פ"ט י) אתה מושל בגאות הים.

קכג. שמדון. ראה רמב"ן בראשית ד' כ"ג.

קלא. תאומיאל. בהערה על שמות פרטיים לכל קבוצה, ע' נדרים ל"ב א גונדי דחימה, ובתרגום שה"ש ד' ו מוזיקי וטלני וצפרירי וטהרי.